

Міністерство освіти і науки України
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор навчально-наукового
інституту педагогіки і психології

С.М. Кондратюк

«29» серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ТА НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

другий (магістерський) рівень
галузь знань 07 Управління та адміністрування
спеціальність 073 Менеджмент
освітня-програма/програми Менеджмент освіти
Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
НН інституту педагогіки і психології

«29» серпня 2019 р.

Голова Т.Б. Тарасова, кандидат
психологічних наук, доцент

СУМИ – 2019

Розробники: Козлова О.Г., к.п.н., професор

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи

Протокол № 1 від 29 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри (Козлова О. Г.)

СумДПУ, 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни «Методологія системного підходу та наукових досліджень»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	07 Управління та адміністрування	Вибіркова	
Розділів	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки:	
Змістових розділів – 2		1-й	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		І-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 40 самостійної роботи студента – 110	Освітній ступінь: магістр	Лекції	
		18 год.	6
		Практичні, семінарські	
		18 год.	6
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		110 год.	134
		Консультації: 4 год.	
		Вид контролю: екзамен	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Вирішення різноманітних питань в державному управлінні передбачає використання системного підходу, а підготовка відповідних науково обґрунтованих пропозицій, порад чи рекомендацій – знань методики наукових досліджень.

Робоча програма навчальної дисципліни «Методологія системного підходу та наукових досліджень» в процесі підготовки магістрів зі спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Адміністративний менеджмент» забезпечить відповідними знаннями цієї дисципліни з врахуванням системного та наукового підходів.

Два блоки розділів – основи системного підходу і дослідницькі та інноваційні процеси в державній службі – розкривають зміст дисципліни «Методологія системного підходу та наукових досліджень» і забезпечать отримання необхідних знань і умінь студентів даної спеціальності.

Мета вивчення курсу – оволодіти сучасними науковими основами «Методологія системного підходу та наукових досліджень», розробити інформаційно-аналітичні матеріали, пов'язані з прийняттям та виконанням управлінських рішень, а також уміти організовувати та координувати наукові дослідження з питань, що входять до компетенції підрозділу влади з метою підготовки відповідних науково обґрунтованих пропозицій, порад і рекомендацій.

Передумови для вивчення дисципліни

Міжпредметні зв'язки здійснюються з базовими педагогічними дисциплінами, філософією, психологією, методологією інших спеціальностей.

Основні завдання курсу:

- оволодіти сучасними науковими основами «Методологія системного підходу та наукових досліджень»;
- розробити інформаційно-аналітичні матеріали, пов'язані з прийняттям та виконанням управлінських рішень;
- організовувати та координувати наукові дослідження з питань, що входять до компетенції підрозділу влади з метою підготовки відповідних науково обґрунтованих пропозицій, порад і рекомендацій.

Результати навчання за дисципліною

У результаті вивчення курсу «Методологія та організація наукового дослідження, її роль в діяльності менеджера освіти» студенти повинні **знати та вміти:**

Д	Теоретична підготовка: має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допускаються суттєві помилки. Практична підготовка: планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
Е	Теоретична підготовка: студент не володіє навчальним матеріалом у загальному обсязі. Практична підготовка: виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.
FX	Теоретична підготовка: студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу. Практична підготовка: виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача.
F	Теоретична підготовка: студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМАЮТЬ СТУДЕНТИ

	Змістовий розділ 1			Змістовий розділ 2					Разом	Підсумковий (екз.)	Загальна сума
Складові змістових розділу	T1	T2	K1	T3	T4	T5	T6	K2	75	25	100
Кількість балів за темами змістових розділів і поточним контролем, у т.ч. за видами робіт:	8	8	9	8	8	8	8	10			
- семінарські / практичні заняття	3	3		4	4	4	4				
- самостійна робота	2	2		3	3	3	3				
Кількість балів за розділ	25			50							

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Методи контролю

1. Методи усного контролю:

- індивідуальне опитування;
- виступ з обґрунтуванням теми, що вивчається;
- дискусія за наслідками відповідей на поставлені завдання;
- фронтальне опитування.

2. Методи письмового контролю:

- тести;
- творчі роботи (план-проспект);
- контрольна робота.

6.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1

Характеристика системи, її елементи та властивості.

Тема 1. Характеристика складних динамічних систем.

Елементи системи. Сутнісні властивості складних систем. Класифікація систем. Суспільство як соціальна суперсистема. Основні параметри складних динамічних систем. Особливості систем управління. Поняття та сутність системного підходу. Поняття системного підходу. Аспекти сутності системного підходу. Системний інструментарій. Основні принципи системного підходу. Основні етапи вирішення проблеми за технологією системного аналізу.

Тема 2. Методи та процедура системного аналізу.

Неформальні методи. Графічні методи. Кількісні методи. Методи моделювання. Методи висунення альтернатив. Процедура системного аналізу.

Тема 3. Практичне застосування результатів системного підходу в адміністративному управлінні.

Використання елементів системного підходу при здійсненні управлінських функцій. Можливі використання системного підходу та технології системного аналізу для вирішення проблем адміністративного управління.

РОЗДІЛ 2

Організація наукових досліджень.

Тема 4. Загальні методи наукових досліджень.

Сутність та основні етапи організації досліджень. Вибір проблеми та вимоги до теми досліджень. Основні групи загальних методів. Методи групування. Таблично-графічні методи. Методи наукового пізнання. Правила аргументації.

Тема 5. Методика написання магістерської роботи.

Ступінь „магістр” і його науковий статус. Магістерська робота як вид наукової роботи. Вибір теми. Загальна схема процесу магістерського дослідження. Складання робочих планів. Вивчення літератури та відбір фактичного матеріалу. Структура магістерської роботи. Правила оформлення магістерської роботи.

Тема 6. Інформаційне (статистичне) забезпечення написання магістерської роботи.

Зведення та групування статистичних даних. Суть групування та його завдання. Ряди розподілу. Абсолютні та відносні статистичні величини. Поняття абсолютної величини в статистиці. Відносні статистичні величини. Середні величини в статистиці. Середня арифметична. Середня гармонічна. Порядкові середні (мода, медіана). Ряди динаміки. Поняття та види динамічних рядів. Найважливіші показники аналізу рядів динаміки.

7.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Характеристика системи, її елементи та властивості.												
Тема 1. Характеристика складних динамічних систем.	24	2	2			20	22	1	1			20
Тема 2. Методи та процедура системного аналізу	24	2	2			20	22	1	1			20
Тема 3. Практичне застосування результатів системного підходу в адміністративному управлінні	24	2	2			20	22	1	1			20
Разом – розділ 1	72	6	6			60	66	3	3			60
Розділ 2. Організація наукових досліджень												
Тема 4. Загальні методи наукових досліджень	28	4	4			20	22	1	1			20
Тема 5. Методика написання магістерської роботи.	18	4	4			10	38	1	1			36
Тема 6. Інформаційне (статистичне) забезпечення написання магістерської роботи.	28	4	4			20	22	1	1			20

Разом – розділ 2	74	12	12			50	82	3	3			76
Консультація з дисципліни	4						2					
Усього годин	150	18	18			110	150	6	6			136

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Характеристика складних динамічних систем.	2
2	Методи та процедура системного аналізу	2
3	Практичне застосування результатів системного підходу в адміністративному управлінні	2
4	Загальні методи наукових досліджень	4
5	Методика написання магістерської роботи	4
6	Інформаційне (статистичне) забезпечення написання магістерської роботи	4
	РАЗОМ	18

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Характеристика складних динамічних систем.	2
2	Методи та процедура системного аналізу	2
3	Практичне застосування результатів системного підходу в адміністративному управлінні	2
4	Загальні методи наукових досліджень	4
5	Методика написання магістерської роботи	4
6	Інформаційне (статистичне) забезпечення написання магістерської роботи	4
	РАЗОМ	18

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Характеристика складних динамічних систем.	20
2	Методи та процедура системного аналізу	20
3	Практичне застосування результатів системного підходу в адміністративному управлінні	20
4	Організація наукових досліджень	20
5	Методика написання магістерської роботи	10
6	Інформаційне (статистичне) забезпечення написання магістерської роботи	20
	РАЗОМ	110

8. Питання до семінарських занять.

Тема 1. Характеристика складних динамічних систем.

1. Елементи системи.
2. Сутнісні властивості складних систем.
3. Класифікація систем.
4. Суспільство як соціальна суперсистема.
5. Основні параметри складних динамічних систем.
6. Особливості систем управління.
7. Поняття та сутність системного підходу.
8. Поняття системного підходу.
9. Аспекти сутності системного підходу.
10. Системний інструментарій.
11. Основні принципи системного підходу.
12. Основні етапи вирішення проблеми за технологією системного аналізу.

Тема 2. Методи та процедура системного аналізу.

1. Неформальні методи.
2. Графічні методи.
3. Кількісні методи.

4. Методи моделювання.
5. Методи висунення альтернатив.
6. Процедура системного аналізу.

Тема 3. Практичне застосування результатів системного підходу в адміністративному управлінні.

1. Використання елементів системного підходу при здійсненні управлінських функцій.
2. Можливі використання системного підходу та технології системного аналізу для вирішення проблем адміністративного управління.

Тема 4. Загальні методи наукових досліджень.

1. Сутність та основні етапи організації досліджень.
2. Вибір проблеми та вимоги до теми досліджень.
3. Основні групи загальних методів.
4. Методи групування.
5. Таблично-графічні методи.
6. Методи наукового пізнання.
7. Правила аргументації.

Тема 5. Методика написання магістерської роботи.

1. Ступінь „магістр” і його науковий статус.
2. Магістерська робота як вид наукової роботи.
3. Вибір теми.
4. Загальна схема процесу магістерського дослідження.
5. Складання робочих планів.
6. Вивчення літератури та відбір фактичного матеріалу.
7. Структура магістерської роботи.
8. Правила оформлення магістерської роботи.

Тема 6. Інформаційне (статистичне) забезпечення написання магістерської роботи.

1. Зведення та групування статистичних даних.
2. Суть групування та його завдання.
3. Ряди розподілу.

4. Абсолютні та відносні статистичні величини.
5. Поняття абсолютної величини в статистиці.
6. Відносні статистичні величини.
7. Середні величини в статистиці.
8. Середня арифметична.
9. Середня гармонічна.
10. Порядкові середні (мода, медіана).
11. Ряди динаміки.
12. Поняття та види динамічних рядів.
13. Найважливіші показники аналізу рядів динаміки.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України.
2. Про науково-технічну інформацію. Закон України.
3. Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки. Закон України.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України, 21 травня 1997 року // Голос України. – 1997. – 12 червня.
5. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України, 16 січня 2003 року // Голос України. – 2003. – 13 лютого.
6. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : Підручник / М. Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
7. Зінь Е. А. Теорія управління соціально-економічними процесами. Навчальний посібник / Е. А. Зінь. – Рівне: УДАВГ. – 1996. – 58 с.
8. Зінь Е. А. Методичні вказівки до виконання магістерської роботи для студентів спеціальності 8.150101 “Державна служба”. – Рівне: НУВГП, – 2007. – 24 с.
9. Козлова О. Г. Організаційні засади інноваційних процесів у системі вищої освіти : підрозділ 4.1. / О. Г. Козлова // Теорії і технології інноваційного розвитку вищої освіти : глобальний та регіональний аспекти : монографія / за заг. ред. проф. А. А. Сбруєвої. – Суми : вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – С. 175–191.
10. Козлова О. Г. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О. Г. Козлова, Д. О. Козлов. – Суми : Університетська книга, 2013. – 94 с.
11. Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівців за спеціальністю 8.18010020 «Управління навчальним закладом» / автори-упорядники : О. Г. Козлова, А. А. Сбруєва, Д. О. Козлов, М. О. Лазарева ; за ред. доктора педагогічних наук, професора А. А. Сбруєвої. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – 48 с.
12. Оболенський О. Ю. Державне управління та державна служба : Словник-довідник / О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2005. – 480 с.

13. Організація навчального процесу з підготовки магістрів за спеціальністю 8.18010020 «Управління навчальним закладом» : методичні рекомендації / автори-упорядники : О. Г. Козлова, М. О. Лазарева, А. А. Сбруєва ; за ред. доктора педагогічних наук, професора А. А. Сбруєвої. – Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. – 48 с.
14. Пшенична Л. В. Розвиток державного управління вищою освітою в Україні: проблеми адаптації до умов Болонського процесу / Л. В. Пшенична // Теорія та практика державного управління : зб. наук, праць. - Вип. 2 (25). - Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2009. – С 82-88.
15. Пшенична Л. В. Реалізація державної освітньої політики: культурно-управлінський аспект / Л. В. Пшенична, І. А. Медведєв // Держава та регіони.: наук.-виробн. журнал. – 2008. – № 1. – С. 184-186. – (Серія "Державне управління").
16. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник / В. І. Романчиков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
17. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко. – К. : Знання, 2005. – 309 с.
18. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. Посібник / Д. М. Стеченко. – К. : Вища шк., 2000. – 223 с.
19. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) „Шляхом Європейської інтеграції” / Авт. кол. : А.С. Гальчинський, В.М. Гєєць та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
20. Студентська наукова робота із соціальної педагогіки : навчально-методичний посібник / укл. А. А. Сбруєва, О. Г. Козлова, І. А. Чистякова ; за ред. А. А. Сбруєвої. – Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2013. – 84 с.
21. Читов С.М. Державне регулювання економіки. – К.: КНЕУ, 2002. – 208 с.
22. Черноног Є. С. Державна служба: історія, теорія і практика : Навч. посіб./ Є. С. Черноног. – К. : Знання, 2008. – 458 с.
23. Черепанов В. Р., Конотопцев О.С. Основи системного підходу до розгляду складних соціально-економічних систем / В. Р. Черепанов, О. С. Конотопцев. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2003. – 132 с.

Додаткова література

1. Єріна М.А. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник / М.А Єріна, В.Б Захожай, Д.Л Єрін. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004.– 212 с.
2. Науково-дослідна робота магістрантів: Навчальний посібник / Укладачі: Н.Н.Чайченко, О.М.Семенов, Л.М.Артюшкіна, О.М.Рудь . – Суми : СОІППО, 2011. – 72 с.
3. Основи наукових досліджень: методологія, організація, оформлення результатів: Навчальний посібник – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 344 с.
4. Основи наукових досліджень. Підручник / М. І. Пилипчук,

- А. С. Григорєв, В. В. Шостак. – К. : Знання, 2007. – 270 с.
5. Тлумачно-термінологічний словник з методології наукового педагогічного дослідження / упорядники Чайченко Н.Н., Ярмак І.В. Суми : СОППО, 2012. – 36 с.
6. Філіпченко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: посібник / А. С. Філіпченко. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.
7. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посібник. / Г. С. Цехмістрова. – К. : Слово, 2006. – 240 с.
8. Шкляр М. Ф. Основы научных исследований : учебное пособие / М. Ф. Шкляр. – Из-во Дашков и К, 2009. – 244 с.
9. Крымский С. Б. Научное знание и принципы его трансформации / С.Б. Крымский. – К., 1974.
10. Меерович М. И. Технология творческого мышления : практ. пособие / М. И. Меерович, Л. И. Шрагина. – Минск; Харвест; М.: А.С.Т., 2000. – 432 с.
11. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю. К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 152 с.
12. Безлюдний О. І. Магістерська робота у педагогічному вузі : Посібник для студентів-магістрантів / О. І. Безлюдний, Л. Є. Ковальов, Ю. М. Краснобокий. – К.: Науковий світ, 2000. – 117 с.
13. Бережнова Е. В. Фундаментальное и прикладное в педагогических исследованиях / Е. В. Бережнова // Педагогика. – 2001. – № 4. – С. 3–7.
14. Гончаренко С. І. Педагогічні дослідження / С. І. Гончаренко. – К. : АПН України, 1995. – 45 с.

9. Індивідуальне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання (далі – ІНДЗ) є формою самостійної роботи студента, метою якої є поглиблення та засвоєння знань з дисципліни «Методологія системного підходу та наукових досліджень». ІНДЗ студентів полягає у розумінні теоретично-понятійного апарату дисципліни; у дослідженні питань пов'язаних із системним підходом, основними поняттями щодо методології наукових досліджень, аналізом основних складових системи. На основі засвоєних знань та одержаних навичок студент готує план наукової роботи за своєю темою дослідження. Тему для написання плану-проспекту студент визначає з переліку запропонованих тем. В окремих випадках студент може самостійно запропонувати та розробити тему, попередньо обговоривши її з викладачем.

Розробіть спрощений принциповий план-проспект наукової роботи за своєю темою дослідження.

Оформіть літературні джерела: зверніть увагу: монографії коли один, два або три автори (більше трьох авторів), багатотомні видання, довідники,

словники, законодавчі акти, стандарти, збірники наукових праць, складові частини журналу, тези доповідей.

Приклади тестових завдання

1. Елементом системи є об'єкт, котрий:

- а) не підлягає подальшому поділу;
- б) підлягає поділу;
- в) може поділятися, якщо система – державне управління;
- г) поділяється при умові статусу над системи.

2. Елементи системи взаємодіють між собою завдяки:

- а) наявності системи і підсистеми;
- б) наявності зв'язків;
- в) ємержентності системи;
- г) здатності системи до відновлення.

3. У державний орган як елемент системи через входи надходять (заповніть граfi): _____

4. З державного органу як елементу системи виходять (заповніть граfi): _____

5. В окремих випадках входи та виходи того ж самого елементу можуть з'єднуватися, наприклад (продовжіть думку): _____

6. Якщо під час соціологічних досліджень у державному органі трудовий колектив розглядається як складна система, елементами якої виступають його працівники, то окремими групами таких елементів будуть (продовжіть)_____

7. Якщо розглядати трудовий колектив якогось органу державного управління як систему, за розгляду формальних угруповань (колективів окремих структурних підрозділів) ті ж самі працівники входитимуть у ті ж самі підсистеми, а за розгляду неформальних угруповань (продовжіть)_____

8. Заповніть пропуски: система – це _____, _____ чи _____, що складається з якісно визначеної сукупності елементів, які

знаходяться у взаємних _____ та відносинах, утворюють єдине ціле та спроможні у взаємодії із зовнішніми умовами свого існування змінювати свою _____

9. Цілісність як сутнісна риса будь-якої системи означає:

- а) механізм об'єднання частин в єдине ціле;
- б) породження якостей системи, що не притаманні її окремим елементам;
- в) наявність взаємозв'язку між його елементами;
- г) особливий вплив на систему навколишнього середовища.

10. Інтегративність як сутнісна риса будь-якої системи означає:

- а) механізм об'єднання частин в єдине ціле;
- б) породження якостей системи, що не притаманні її окремим елементам;
- в) наявність взаємозв'язку між його елементами;
- г) особливий вплив на систему навколишнього середовища.

11. Емерджентність як сутнісна риса будь-якої системи означає:

- а) механізм об'єднання частин в єдине ціле;
- б) породження якостей системи, що не притаманні її окремим елементам;
- в) наявність взаємозв'язку між його елементами;
- г) особливий вплив на систему навколишнього середовища.

12. Наявність вхідних та вихідних характеристик як сутнісна риса будь-якої системи означає:

- а) механізм об'єднання частин в єдине ціле;
- б) породження якостей системи, що не притаманні її окремим елементам;
- в) наявність взаємозв'язку між його елементами;
- г) особливий вплив на систему навколишнього середовища.

13. Гомеостатичність як сутнісна риса будь-якої системи означає:

- а) механізм об'єднання частин в єдине ціле;
- б) породження якостей системи, що не притаманні її окремим елементам;
- в) наявність взаємозв'язку між його елементами;
- г) рівновагу та стабільність виживання системи.

14. Заповніть пропуски: структурність та функціональність визначають системне порядкоутворення: тип функцій та конфігурацію структури за програмою або метою існування системи, при чому структурність – _____ (статична чи динамічна) _____ (визначеність). Функціональність – _____ (статична чи динамічна) _____ (визначеність).

15. Заповніть пропуски: системи, які з певною регулярністю і зрозумілим чином обмінюються з оточуючим середовищем речовиною, енергією, інформацією,

отримують назву _____ Якщо такий обмін із оточуючим середовищем не спостерігається або він незначний і ним можна знехтувати, системи називають _____

16. Найбільш важливі складові елементи суперсистеми виконують певні функції в суспільстві (вставте відповідне слово: «духовну», «економічну», «політичну», «соціальну»):

1. _____ – реалізацію владних відносин, соціальні управління, регулювання.

2. _____ – матеріальне виробництво, відносини власності, обміну, розподілу та споживання матеріальних благ.

3. _____ – реалізацію статусів та ролей, обмін цінностями.

17. Розвиток соціальних систем може відбуватися за двома напрямками (вставте відповідну фразу: «цілеспрямовані впливи» та «спонтанні зміни»):

1. _____ – процеси, що вдосконалюються самостійно.

2. _____ – формування загальних цілей, стимулювання їхнього досягнення.

18. Вставте відповідну фразу: «Система соціальних статусів і ролей», «Система соціальної мобільності», «Соціальна організація як система», «Людина як соціальна система», «Система соціальних відносин», «Система соціального контролю», «Соціальна спільність як система», «Система соціальних контактів», «Система соціальних інституцій»:

Складні системні утворення

Вид системного утворення	Зміст системи
	Система жива, саморегульована соціально інтегрована, відкрита, багаторівнева.
	Просторові контакти, контакти зацікавленості та обміну.
	Відносини як обмін цінностями, відносини залежності та влади.
	Співвідносне становище суб'єкта в системі, соціальна позиція, сукупність прав, привілеїв і обов'язків, соціальний престиж.
	Сукупність різноманітних норм та цінностей соціальних груп, їх санкцій, покликаних гарантувати відповідну поведінку людей – кодекс поведінки.
	Горизонтальна мобільність – перехід індивіда з одного соціального статусу (позиції) до іншого на одному рівні – та вертикальна мобільність – перехід із однієї

	соціальної групи (класу, прошарку) до іншої - вгору або донизу.
	Характеризується сталою системою внутрішніх і зовнішніх зв'язків, в основі утворення і функціонування яких лежать такі чинники, як суспільний поділ праці, сфери діяльності інтересів і цілей, походження, культура тощо.
	Забезпечує регулювання процесів розвитку соціального буття, стабільне функціонування суспільних відносин, стверджує норми, правила, принципи, установки, тобто упорядковує та формалізує соціальні відносини
	Соціальна група, яка сумісно й координовано реалізує спільну мету.

19. Вставте в таблицю відповідну фразу: «Системно-структурний», «Системно-функціональний», «Системно-інтегративний», «Системно-цільовий», «Системно-історичний», «Системно-елементний», «Системно-управлінський», «Системно-комунікативний»:

Назва аспекту	Зміст аспекту
	Система має загальну мету або сукупність цілей свого функціонування, повинна отримати корисний результат свого функціонування
	Для досягнення загальної мети, корисного результату або сукупності цілей система виконує певні функції
	Система має власні механізми, фактори збереження, удосконалення та розвитку, залучає для виконання своїх цілей необхідні структури та елементи інших систем
	Система має власну внутрішню організацію, спосіб взаємодії своїх складових
	Система взаємодіє з іншими системами як по горизонталі, так і по вертикалі
	Система формує зміст стратегічних і тактичних управлінських рішень на основі визначення та врахування зовнішніх і внутрішніх змін, що впливають на досягнення цілей та ефективність діяльності системи
	Система складається із взаємопов'язаних елементів
	Система має власну історію виникнення та розвитку, власні історичні цінності, звичай і перспективи

20. З практичної точки зору, найбільш доцільним є застосування як основи системного мислення такі принципів (вставте потрібний принцип у відповідне визначення): принцип неповної детермінованості, принцип цілеспрямованості та гнучкості системи, принцип не лінійності, принцип узгодженості та

спільності цілей, принцип безперервності процесу коригування цілей системи, принцип єдиної основи, принцип комплексності підходу, принцип структурно-функціональної єдності системи, принцип децентралізації, зв'язності та відкритості, принцип емерджентності або «постулат цілісності», принцип різноманітності структури, принцип повної системи:

1. _____ – власні цілі елементів систем повинні бути узгоджені одна з одною (тобто взаємопов'язані та взаємозалежні), а також із глобальними цілями наданнями системи.

2. _____ – взаємодія, обопільна передача ідей та іншої інформації між елементами системи повинна проводитися на єдиній основі – сукупності понять та визначень, що мають однакове трактування в межах системи як місткого цілого та її елементів, що сприяє генерації нових знань, які спрямовані на вирішення проблем, що виникають у системі й не можуть бути отримані самотійно в кожному елементі як в окремій системі.

3. _____ – наявність великої різноманітності причинно-наслідкових зв'язків усередині елементів систем, поміж ними та між ними й оточення передбачають одержані та передані повідомлення (як елемент комунікації) розглядати з певним ступенем надійності.

4. _____ – унікальність та тимчасовість системи, її новизна та складність, міждисциплінарність та мінливість законодавчого оточення передбачає необхідність безперервного пильнуванні досягнення поставленої мети системи у фактично посталих умовах і за необхідності її коригування.

5. _____ – полягає в необхідності розгляду та вирішення будь-якого питання (проблеми) урахуванням історії її виникнення, близьких та подальшу наслідків, орієнтації на подальший результат діяльності системи.

6. _____ – рівень деталізації розглянутих питань (проблем) повинен бути таким, щоб досягти поставленої мети (та не більше), при цьому додаткова деталізація забезпечується лише в результаті виконання ряду операцій та послідовного зменшення ступеня невизначеності.

7. _____ – гнучкість або здатність системи змінювати в певних межах свою поведінку за ради досягнення мети.

8. _____ – система має властивості, які не виводяться із сукупності відомих (наявних) і її її елементів та способів їхнього з'єднання.

9. _____ – будь-яка структура тісно пов'язана з функцією системи та її частин.
10. _____ – система розвивається за умови взаємодії її елементів між собою та з оточуючим світом, замкнута система вмирає.
11. _____ – забезпечує більш широкі можливості щодо адаптації системи до змінних впливів навколишнього середовища, зіпсованих підсистем тощо.
12. _____ – система з тотальною централізацією управлінського впливу буде негнучкою, не адаптивною до зовнішніх впливів і не буде «внутрішньою активною».
13. _____ – вхідні параметри системи та її елементів мають стохастичну природу й можуть викликати непропорційну зміну параметрів самої системи (її елементів), тому реакція системи або елемента не завжди пропорційна будь-якому впливу.

Питання до іспиту

1. Характеристика елементів системи: поняття про елемент, приклади елементів, встановлення зв'язків між елементами.
2. Поняття про систему та її сутнісні риси: цілісність та інтегративність.
3. Поняття про систему та її сутнісні риси: структурність та функціональність.
4. Поняття про систему та її сутнісні риси: емерджентність та гомеостатичність.
5. Поясніть – відкриті та закриті системи.
6. Поясніть – стабільні та нестабільні системи, великі та малі системи, прості та складні системи.
7. Охарактеризуйте системи із простим типом зв'язків (паралельний та послідовний типи зв'язків).
8. Охарактеризуйте складні ієрархічні системи (з деревоподібною, ромбоподібною та кільцевою структурою).
9. Специфіка соціальних систем: поняття, основний елемент системи, поняття про соціальну діяльність.
10. Ієрархія соціальних систем, види зв'язків та соціальних об'єктів.
11. Напрями розвитку соціальних систем.
12. Наведіть вид системного утворення та зміст відповідної системи. Заповніть таблицю, вставивши потрібний вид системного утворення до відповідного його визначення.

13. Які ви знаєте аспекти сутності системного підходу? Заповніть таблицю, вставивши потрібну назву аспекту відповідно до його визначення.

14. Характеристика параметрів складних динамічних систем: приклади показників, поняття про параметри, змінні і незмінні показники.

15. Характеристика особливого виду системи – системи управління: поняття, ознаки, організація системи управління, централізована і децентралізована системи управління.

16. Поясніть – жорсткі та гнучкі системи управління.

17. Характеристика системного підходу (принципи системності): поняття про системний підхід, завдання та правила системного підходу.

18. Мета застосування принципів системного підходу. Які принципи ви знаєте? Поясніть?

19. Заповніть таблицю, вставивши потрібний принцип у відповідне його визначення.

20. Важливість порівнюваності варіантів рішень, конкретизації та декомпозиції у системному аналізі.

21. Характеристика чотирьох фаз основ системного аналізу: постановка завдання, визначення позиції спостерігача, формулювання предмета аналізу та добір мови аналізу.

22. Характеристика складових етапів системного аналізу: аналіз проблеми, вивчення системи та аналіз структури системи.

23. Характеристика складових етапів системного аналізу: формулювання загальної мети та критерію системи; декомпозиція мети, виявлення потреб в ресурсах; виявлення ресурсів та процесів, композиція цілей.

24. Характеристика складових етапів системного аналізу: прогноз та аналіз майбутніх умов, оцінка цілей та засобів, відбір варіантів.

25. Характеристика складових етапів системного аналізу: діагностика системи, що існує; побудова комплексної програми розвитку; проектування організації для досягнення цілей.

26. Характеристика неформальних методів системного аналізу: метод сценаріїв, «дельфійський» метод, діагностичні методи.

27. Характеристика графічних методів системного аналізу: метод дерева цілей, матричні методи, мереживі методи.

28. Характеристика методів висунення альтернатив як методів системного аналізу: синектичний метод, метод сценаріїв, морфологічний метод.

29. Характеристика особливостей та відмінностей при прийнятті рішень в державному управлінні.

30. Важливість інформаційних потоків та ресурсних можливостей в державному управлінні.

31. Можливості використання системного підходу та технології системного аналізу для вирішення проблем державного управління (відмінності державних від недержавних організацій).

32. Поняття про дослідницьку роботу та її актуальність.

33. Поняття про завдання, об'єкт та предмет дослідження.

34. Формулювання проблеми та вивчення стану наукових розробок.

35. Характеристика емпіричних методів дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання та експеримент.

36. Характеристика методів, які використовуються як на емпіричному так і на теоретичному рівнях дослідження: абстрагування, аналіз, синтез, індукція та дедукція.

37. Поняття про аргументацію, правила аргументації.

38. Характеристика методів групування: поняття про групування, форми та види групувань.

39. Вимоги до оформлення тексту наукової роботи.